

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kotoutumisen edistämistä ja samalla kumottaisiin voimassa oleva saman niminen laki. SAK näkee, että lakiehdotuksen yleiset tavoitteet ovat hyviä ja perusteltuja. Lain tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja hyviä väestösuhteita vahvistamalla maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Tavoitteena on edistää maahanmuuttajien työllisyyttä, osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Lakiehdotus asettaa kunnille suuria velvoitteita, josta osa on uusia ja osa määritelty turhan yksityiskohtaisesti. Kotoutumisohjelmaan sisältyisi vähintään osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi, kotoutumissuunnitelma, uusi monikielinen yhteiskuntaorientaatio, koulutusta, muita palvelutarpeeseen perustuvia kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluita, ohjausta ja neuvontaa sekä jatko-ohjaus ohjelman päättyessä. Tässä herää huoli siitä, selviävätkö kunnat näistä haasteista kunnialla.

Kotoutumissuunnitelmien tavoitteellisuuden lisääminen on perusteltu ja todettu monessa selvityksessä tärkeäksi.

Epävakaista oloista Suomeen saapuvilla maahanmuuttajilla – erityisesti turvapaikanhakijoilla ja tilapäisen suojelun perustella tulleeilla - on paljon palveluntarvetta sote- ja monialaisen kuntoutuksen osalta, sekä vaikeuksia saada tarvitsemiaan palveluja. Maahanmuuttajalla saattaa olla epäluuloa viranomaisia kohtaan, tietämättömyyttä mitä palveluja on mahdollista saada, eikä palvelutarvetta osata riittävästi kartoittaa ammattilaisten toimesta ja ohjata asiakasta eteenpäin. Esimerkiksi traumakokemusten pohjalta terapiatarvetta olisi jopa enemmistöllä turvapaikanhakijoista, myös fyysisiin sairauksiin ja tapaturmiin liittyvää kuntoutustarvetta olisi runsaasti. Palvelutarvekartoitusta

ja palveluihin pääsyä vaikeuttavat myös kieliongelmat mukaan luettuna laadukkaiden tulkkaukspalvelujen puute.

Kielikoulutuksen järjestämisessä on edelleen parantamisen varaa palvelutarpeen arvioinnin näkökulmasta. Kieliopintojen ryhmät ovat usein liian heterogeenisiä ja eritaustaisilla oppilailla on erilaisia oppimisvalmiuksia ja tavoitteita kielitaidon saavuttamiselle. Kieliopintoja ei myöskään riittävästi yhteensovitetta ammatilliseen taustaan ja tavoitteisiin. SAK näkee, että maahanmuuttajien lähtömaassa hankittu ammatillinen osaaminen ja mahdollinen tutkinto tulisi ottaa huomioon niin kielipetoksen sisällöissä kuin kotoutumissuunnitelmassa.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

SAK pitää tärkeänä kotoutumissuunnitelmien tavoitteellisuuden lisäämistä ja kotoutumiskoulutuksen työelämälähtöisyyden vahvistamista. Siksi on kannatettava, että kotoutumishjelmaan sisältyvään kieli- tai kotoutumiskoulutukseen lisätään kielitaidon päättöttestaus sekä omaehtoisten opintojen tukemisen edellytyksiä muutettaan siten, että maahanmuuttajan olisi mahdollista suorittaa loppuun kotoutumissuunnitelman voimassaoloaikana aloitettu, työttömyysetuudella tuettava omaehtoinen opintokokonaisuus.

SAK:n mielestä kielikoulutusta on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan myös työpaikoilla ja työajalla, jotta töissä jo olevien maahanmuuttajien on helpompaa osallistua kielipetukseen. Esimerkiksi ammatillisen kielen oppimista työpaikalla on tärkeä tukea ja siinä on suuri rooli työyhteisöllä. Työnantajille tarkoitettua työpaikkasuomi palvelua - eli räätälöityä työelämälähtöistä suomen kielen koulutusta - on markkinoitava ja mainostettava huomattavasti tehokkaammin, jotta palvelu tavoittaa työnantajat paremmin.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Lakiehdotus asettaa kunnille suuria velvoitteita, josta osa on uusia ja osa määritelty turhan yksityiskohtaisesti. Tässä herää huoli siitä, selviävätkö kunnat näistä haasteista kunnialla. Kotoutumishjelmaan sisältyisi vähintään osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi, kotoutumissuunnitelma, uusi monikielinen yhteiskuntaorientaatio, koulutusta, muita palvelutarpeeseen perustuvia kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluita, ohjausta ja neuvontaa sekä jatko-ohjaus ohjelman päättyessä. Esimerkiksi omakielisen yhteiskuntaorientaation järjestäminen kaikille kieliryhmille voi osoittautua todella haastavaksi niin rahallisten resurssien kuin osaamiseen liittyvästä näkökulmasta. On äärimmäisen tärkeä, että yhteiskuntaorientaatio järjestetään ammattitaitoisesti ja se sisältää osioita sukupuolten välisesti tasa-arvosta ja demokratiasta. Koulutuksen järjestäjän on varmistettava, että koulutuksen toteuttajilla on riittävät resurssit ja kouluttajilla riittävä osaaminen demokratiakasvatuksesta. Tämä on huomioitava jo kilpailutuksen kriteereissä.

Lakiehdotuksessa esitetään kotoutumisajan lyhennystä kolmesta vuodesta kahteen. SAK näkee siinä riskejä, koska kahdessa vuodessa ei välttämättä pystytä ottamaan huomioon monitaustaisten ja eri lähtökohdista tulevien maahanmuuttajien tarpeita ja tilannetta. Erityisesti pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla saattaa olla merkittäviä toimintakykyä heikentäviä terveydellisiä syitä. SAK pitää kuitenkin hyvänä, että ohjelman kestolle määritellään tarvittavat joustot niin, että heikommassa asemassa tai työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien tilanne ei heikkene.

Työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien aiempaa laajempi saaminen mukaan kotoutumista edistäviin palveluihin on myönteinen ja kannatettava edistysaskel, jota myös SAK on pitkään ehdottanut. Siitä hyötyvät erityisesti kotona lapsiaan hoitavat pienten lasten äidit, jotka ovat usein pakolaistaustaisia.

Samalla myös työperäisillä maahanmuuttajilla ja kansainvälisillä opiskelijoilla tulee olla kunnan mahdollisuus kielikoulutukseen ja kotoutumispalveluihin, Kielitaito vaikuttaa myönteisesti työllistymiseen pitkällä tähtäimellä, edesauttaa kotoutumista ja yhteiskuntaan kiinnittymistä ja lisää ns. pitovoimaa.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

-

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

-

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

SAK pitää tärkeänä, että esityksellä pyritään selkeyttämään viranomaisten vastuita ja päivittämään niitä vastaamaan rakenteellisia uudistuksia, kuten hyvinvointialueiden perustaminen sekä hallituksen esitys työvoimapalvelu-uudistuksesta. Esityksen kirjaukset ovat kuitenkin laadittu siltä osin turhaan epämääräisesti ja hyvinvointialueiden ja kuntien välinen työnjako jää vähän epäselväksi. Lakiehdotus asettaa kunnille suuria velvoitteita, josta osa on määriteltä turhan yksityiskohtaisesti.

Valtion korvaukset (8 luku)

-

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

-

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

-

Vanhala Laura
SAK ry - Eve Kyntäjä, Maahanmuutto- ja työllisyyspolitiikan asiantuntija